

FERDINAND FON ŠIRAH

ZLOČINI

Preveo s nemačkog
Vukan Mihailović de Deo

Laguna

Naslov originala
Ferdinand von Schirach
VERBRECHEN

Copyright © Piper Verlag GmbH, München 2009
Translation copyright © 2011 za izdanje na srpskom, LAGUNA

*Stvarnost o kojoj možemo da govorimo
nikada nije stvarnost po sebi.*
Verner K. Ajzenberg

Sadržaj

Fener.....	9
Posuda za čaj gospodina Tanate.....	21
Čelo.....	39
Jež.....	53
Sreća.....	67
<i>Summertime</i>	77
Samoodbrana	103
Zeleno.....	119
Trn	135
Ljubav	147
Ētiopljanin	155
<i>O autoru</i>	175

FENER

Fridhelm Fener je čitavog života bio lekar opšte prakse u Rotvajlu,* 2.800 pacijenata godišnje, ordinacija u glavnoj ulici, predavajući Kulturnog udruženja „Egipat“, član Kluba *Lions*,** neosuđivan, bez ikakvih prestupa. Osim svoje kuće posedovao je još dve kuće za izdavanje, tri godine star mercedes klase E, sa kožnim sedištima i automatskim klima-uređajem, oko 750.000 evra u akcijama i obveznicama i doživotno osiguranje. Fener nije imao dece. Jedina živa rođaka bila je njegova šest godina mlađa sestra, koja je sa mužem i dvoje dece živela u Štutgartu. O Fenerovom životu u suštini nije imalo šta da se kaže.

Osim o slučaju sa Ingrid.

*

Fener je upoznao Ingrid kad je imao dvadeset četiri godine, na šezdesetom rođendanu svog oca. I njegov otac je bio lekar u Rotvajlu.

* Najstariji grad u nemačkoj državi Baden-Virtemberg, smešten između Švarcvalda i Švapskog Alba, sa oko 25.000 stanovnika. (Prim. prev.)

* Engl.: *Lions-Club*, jedna od najvećih svetskih dobrotvornih organizacija, sa sedištem u SAD. (Prim. prev.)

Stanovnici Rotvajla odreda pripadaju građanskoj klasi. Svakom strancu se bez pitanja objašnjava da su grad osnovali Štauferovi, da je to najstariji grad u Baden-Virtembergu. Ovde se zaista nailazi na ugaone zgrade sa srednjovekovnim zatvorenim balkonima i na lepe oglasne table u duborezu iz XVI veka. Fenerovi su ovde oduvek nastanjeni. Pripadali su takozvanim prvim familijama u gradu, bili priznati lekari, sudije i apotekari.

Fridhelm Fener je ličio na mladog Džona F. Kenedija. Imao je prijatno lice, smatrali su ga za čoveka koji nije imao briga, stvari su mu polazile za rukom. Tek pri pažljivijem posmatranju, u njegovim crtama uočavalo se nešto tužno, nešto staro i tamno, što se u ovoj oblasti između Švarcvalda i Švapskog Alba i inače često sreće.

Ingridini roditelji, apotekari u Rotvajlu, na slavlje su doveli i ćerku. Ona je bila tri godine starija od Fenera, provincijska lepotica dobrog držanja i teških grudi. Vodenoplave oči, crna kosa, svetla put – bila je svesna svog izgleda. Njen čudno visok, metalni glas, koji nije imao nikakve nijanse, Fenera je nervirao. Samo kada bi govorila tiho, rečenice su joj postajale melodične.

Nije završila realku* i radila je kao kelnerica. „Privremeno“, rekla je Feneru. Njemu je to bilo svejedno. U jednoj drugoj oblasti, koja ga je više interesovala, Ingrid je daleko prednjačila. Fener je do tada imao samo dva kratka seksualna kontakta sa ženama; one su ga prevashodno činile nesigurnim. U Ingrid se odmah zaljubio.

Dva dana posle slavlja zavela ga je posle jednog piknika. Ležali su u baraci koja je služila kao sklonište od neвременa, i Ingrid se pokazala veoma umešna. Fener je bio toliko

* Nem.: *Realschule*, obrazovna ustanova u nemačkom školstvu, po stepenu obrazovanja između osnovne škole i gimnazije. (Prim. prev.)

sluđen da ju je već nedelju dana kasnije zaprosio. Prihvatila je bez oklevanja: Fener je važio za „dobru priliku“, studirao je medicinu u Minhenu, bio privlačan i ljubazan i nalazio se pred državnim ispitom. Ali nju je pre svega privukla njegova ozbiljnost. Nije bila u stanju to da formuliše, ali prijateljici je rekla da je Fener nikada neće ostaviti. Četiri meseca kasnije već je stanovala kod njega.

Medeni mesec proveli su u Kairu, to je bila njegova želja. Kada bi ga kasnije pitali o Egiptu, odgovarao je da im je bilo „bestežinski lepo“, iako je znao da ga niko ne razume. Tamo je bio mladi Parsifal, čista luda, i bio je srećan. Poslednji put u svom životu.

Veče pred povratak ležali su u hotelskoj sobi. Prozori su bili otvoreni, i dalje je bilo pretoplo, vazduh se taložio u uskoj sobi. Hotel je bio jeftin, mirisalo je na trulo voće, a odozdo je dopirala ulična buka.

Uprkos vrućini, spavali su zajedno. Fener je ležao na leđima i posmatrao okretanje ventilatora na tavanici, Ingrid je pušila cigaretu. Okrenula se postrance prema njemu, stavila ruku pod glavu i gledala ga. On se smešio. Dugo su ćutali.

Ona je zatim počela da priča. Pričala je o muškarcima pre Fenera, o razočaranjima i greškama, pre svega o francuskom poručniku s kojim je zatrudnela i o pobačaju koji je umalo nije ubio. Zaplakala je. On se uplašio i zagrlio je. Na grudima je osećao udare njenog srca, bio je bespomoćan. Ona je meni poverena, mislio je.

„Moraš da se zakuneš da ćeš paziti na mene. Nikad ne smeš da me napustiš“, Ingridin glas je drhtao.

To ga je dirnulo, hteo je da je umiri, pa on se na to već zavetovao u crkvi, na venčanju, on je sa njom srećan, on hoće da...

Žustro ga je prekinula, ton joj je postao reskiji, sada je zvučala metalno i bezbojno. „Zakuni se!“

I odjednom je razumeo. Nije više bilo razgovora između dvoje ljubavnika, nije bilo ventilatora, Kaira, piramida, vrućine hotelske sobe – svi klišeji nestali su u trenu. Malo ju je odgurnuo od sebe ne bi li mogao da je pogleda u oči. Onda je to rekao. Rekao je to lagano i znao je šta govori: „Kunem se.“

Opet ju je privukao ka sebi i poljubio. Još jednom su vodili ljubav. Ovog puta bilo je drukčije. Sedela je na njemu, uzimala je ono što želi. Bili su ozbiljni, tuđi i usamljeni. Kada je svršila, udarila mu je šamar. On je kasnije još dugo ležao budan i gledao u tavanicu. Bilo je nestalo struje, ventilator se nije pomerao.

*

Naravno da je Fener državni ispit položio s najboljim ocenama, stekao zvanje doktora i dobio prvi posao u okružnoj bolnici u Rotvajlu. Našli su stan: tri sobe, kupatilo, pogled na ivicu šume.

Prilikom pakovanja nameštaja u Minhenu, bacila je njegovu zbirku ploča. To je primetio tek pri useljenju u novi stan. Rekla je da ne može da podnese te ploče jer ih je on slušao s drugim ženama. Fener je bio van sebe. Dva dana skoro da nisu razmenili ni reč.

Feneru se sviđala jednostavnost bauhausa* – ona je stan obložila hrastovinom i borovinom, na prozore stavila zavesu i kupila posteljinu u boji. Prihvatio je čak i vezene podmetače i čaše od kalaja, nije hteo da izigrava staratelja.

* Nem.: *Bauhaus*, umetnička škola u Vajmaru, jedna od najuticajnijih obrazovnih ustanova u Nemačkoj; stil u arhitekturi i umetnosti, koji je izvršio snažan uticaj na savremeni industrijski dizajn. (Prim. prev.)

Nekoliko nedelja kasnije Ingrid je izjavila da joj smeta kako on drži pribor za jelo. U početku se smejao i odgovarao da je detinjasta. Prekor je ponovila i sledećeg dana i danima koji su sledili. I pošto je to shvatala ozbiljno, on je nož počeo da drži drugačije.

Ingrid se žalila da on ne odnosi đubre. On je sebe ubeđivao da su to samo početne poteškoće. Uskoro posle toga počela je da mu prebacuje da kući dolazi prekasno, da flertuje s drugim ženama.

Prebacivanja nisu prestajala, a uskoro je morao da ih sluša svakog dana. Neuredan je, prlja svoje košulje, gužva novine, loše miriše, misli samo na sebe, priča besmislice, vara je. Fener se skoro više nije branio.

Posle nekoliko godina počele su psovke. Isprva suzdržano, zatim sve češće. On je svinja, on nju muči, on je glupak. Potom su na red došli izrazi puni fekalija i izlivi izdiranja. Fener je odustao. Noću je ustajao i čitao naučnofantastične romane. Kao u vreme studija, dnevno je džogirao jedan sat. Već poduže nisu dolazili jedno drugom u postelju. Druge žene su mu se nudile, ali nije imao afera. Sa trideset pet godina preuzeo je praksu svog oca, u četrdesetoj je osedeo. Fener je bio umoran.

*

Kada je Fener napunio četrdeset osam godina, umro mu je otac; kada je napunio pedeset – majka. Od nasleđstva je kupio kuću rešetkaste konstrukcije na kraju grada. Kući su pripadali mali park, zapušteni šibljaci, 40 stabala jabuka, dvanaest kestenova, ribnjak. Vrt je postao Fenerov spas. Nabavljao je knjige, naručivao stručne časopise i čitao sve što je o šibljacima, ribnjacima i drveću moglo da se pročita.

Kupio je najbolje alatke, zanimao se tehnikom navodnjavanja i sve je učio sa njemu svojstvenom temeljitošću. Vrt se rascvetao, a šibljaci su u okolini postali toliko poznati da je Fener između jabuka viđao strance koji su se tu fotografisali.

Preko nedelje ostajao je dugo u ordinaciji. Fener je kao lekar bio temeljan i saosećajan. Pacijenti su ga cenili, njegove dijagnoze su u Rotvajlu važile kao merila. Napuštao je kuću pre nego što se Ingrid budila i vraćao se tek posle devet. Večere pune prebacivanja trpeo je ćutke. Ingrid je metalnim glasom, bez promena u nijansama, jednu za drugom ređala rečenice pune omraze. Bila se udebljala, bleđa put joj je s godinama postala ružičasta. Njen nabrekli vrat više nije bio gladak, na vratu joj je nabubrio podebeo podbradak koji se nadimao u ritmu njenih psovki. Patila je od nedostatka vazduha i povišenog krvnog pritiska. Fener se sve više topio. Kada je jedne večeri uz puno reči predložio Ingrid da možda potraži pomoć prijatelja neurologa, gađala ga je tiganjem i prodrala se kako je nezahvalna svinja.

*

U noći uoči svog šezdesetog rođendana Fener je ležao budan. Izvadio je izbledelu fotografiju iz Egipta: Ingrid i on ispred Keopsove piramide, u pozadini kamile, turisti odeveni kao beduini, pesak. Kada je bacila albume sa svadbe, on je tu sliku izvadio iz kante za smeće. Od tada ju je čuvao skriveno duboko u svom ormaru.

Te noći shvatio je da će zauvek, do kraja života, ostati zatvorenik. U Kairu je dao obećanje. Upravo sada, u teškim danima, morao je da ga se drži; obećanja ne važe samo za lagodne dane. Slika mu se zamutila pred očima. Svukao se i go

stao pred ogledalo u kupatilu. Dugo se gledao. Zatim je seo na ivicu kade. Prvi put u svom životu odraslog čoveka Fener je zaplakao.

*

Fener je radio u svom vrtu. Sada je imao sedamdeset dve godine, ordinaciju beše prodao četiri godine ranije. Kao i uvek, ustao je u šest sati. Iz gostinske sobe – u kojoj je spavao već godinama – izašao je tiho. Ingrid je još spavala. Bilo je svetlo septembarsko prepodne. Jutarnja izmaglica se povukla, vazduh je bio bistar i hladan. Fener je motikom oplevio korov između jesenjih šibljika. Bio je to naporan i monoton rad. Bio je zadovoljan. Radovao se kafi, koju će kao i uvek popiti za vreme pauze u pola deset. Mislio je o delfinijumu koga je zasadio u rano proleće. U kasnu jesen biljka će cvetati po treći put.

Iznenada, Ingrid je širom otvorila vrata terase. Prodrala se da je opet zaboravio da zatvori prozor u gostinskoj sobi, da je jednostavno običan idiot. Glas joj je odzvanjao. Čist metal.

Fener kasnije neće moći tačno da opiše šta je u tom trenutku mislio. Sasvim duboko u njemu nešto je snažno i oštro počelo da svetli. U tom svetlu, sve je bilo prejasno. Bleštavo.

Zamolio je Ingrid da siđe u podrum, dok je on pošao spoljnim stepenicama. Gundajući, Ingrid je ušla u podrum, u kome je on držao baštenske alatke. Uredno poređane po veličini i funkciji, visile su po zidovima ili su čiste stajale u limenim i plastičnim kofama. Bile su to lepe alatke, koje je sakupio tokom proteklih godina. Ingrid je ovde zalazila retko. Kada je otvorila vrata, Fener je sa zida ćutke skinuo sekiru za drva. Sekira je bila iz Švedske, ručno kovana, podmazana, od nerđajućeg čelika. Ingrid je zanemela. On je još uvek nosio

grube baštenske rukavice. Ingrid je netremice gledala u sekiru. Nije se izmakla. Već prvi udarac, koji je joj rascepio vrh lobanje, bio je smrtonosan. Sekira je zajedno sa polomljenim komadićima kostiju prodrila dalje u mozak, sečivo je prepolovilo lice. Bila je mrtva pre nego što je pala na pod. Fener se mučio da izvadi sekiru iz lobanje, stopalo je postavio na Ingridino grlo. Sa dva silovita udarca odvojio je glavu od trupa. Forenzičar je kasnije konstatovao još sedamnaest udaraca koji su Feneru bili potrebni da joj odseče ruke i noge.

Teško je disao. Spustio se na drvenu stoličicu, koju je inače koristio pri sađenju biljaka. Noge hoklice počivale su u lokvi krvi. Fener je ogladneo. U neko doba je ustao, svukao se pored leša i na baštenskom umivaoniku u podrumu oprao krv sa kose i lica. Zaključao je podrum i unutrašnjim stepenicama popeo se u stan. Onda se preobukao, pozvao telefonom policiju, predstavio se, naveo svoju adresu i doslovce rekao: „Skratio sam Ingrid. Dođite odmah.“ Poziv je bio snimljen. Ne čekajući odgovor, spustio je slušalicu. Glas mu nije bio uzrujan.

Nekoliko minuta posle poziva policija je bez sirene i rotacionih svetala stigla pred Fenerovu kuću. Jedan od službenika je u policiji radio već 29 godina – svi u njegovoj porodici bili su Fenerovi pacijenti. Fener je čekao ispred baštenske kapije i predao mu ključeve. Rekao je da je ona u podrumu. Policajac je shvatio da je bolje da ne postavlja nikakva pitanja: Fener je nosio odelo, ali na sebi nije imao ni cipele ni čarape. Bio je sasvim miran.

*

Proces je trajao četiri dana. Predsedavajući sudskog veća bio je iskusan čovek. Poznavao je Fenera, kome je morao da sudi. A poznavao je i Ingrid. Ako je nije poznavao u dovoljnoj

meri, informacije su davali svedoci. Svi su Fenera žalili, svako mu je držao stranu. Poštar je rekao da za Fenera misli da je „svetac“, „kako je samo izdržao sa onom rospijom“, to je pravo „čudo“. Psihijatar je Feneru izdao potvrdu o „nagomilavanju afekta“, kao i o tome da je bio odgovoran za svoje postupke.

Državni tužilac zatražio je osam godina. Dao je sebi vremena, opisao tok zločina i gacao po krvi u podrumu. Onda je rekao da je Fener imao drugih mogućnosti, mogao je da se razvede.

Državni tužilac se varao, Fener upravo to nije mogao. Poslednja reforma zakona o krivičnom postupku izbacila je zakletvu u smislu obavezujuće svečane izjave tokom krivičnog postupka. Mi u nju već dugo ne verujemo. Ako svedok laže, onda jednostavno laže – nijedan sudija ozbiljno ne veruje da bi zakletva to promenila. Današnjeg čoveka zaklinjanje očigledno ostavlja ravnodušnim. Ali, i u ovome „ali“ leži čitav jedan svet, Fener nije bio čovek današnjice. Njegovo obećanje je bilo ozbiljno. Vezalo ga je za čitav život, još više od toga: postao je zatvorenik. Fener nije mogao da se oslobodi, to bi bila izdaja. Izliv nasilja bio je eksplozija ventila za pritisak, pod kojim je usled zakletve bio doživotno zatočen.

Fenerova sestra, koja me je zamolila za odbranu njenog brata, sedela je u publici. Plakala je. Stara medicinska sestra iz njegove ordinacije držala ju je za ruku. Fener je u zatvoru dodatno oslabio. Nepomično je sedeo na optuženičkoj klupi od tamnog drveta.

U slučaju nije postojalo ništa što bi se moglo odbraniti. Bio je to pravno-filozofski problem: šta je smisao kazne? Zbog čega kažnjavamo? Tokom pleoajea pokušao sam da nađem razlog. Postoji mnoštvo teorija. Kazna bi trebalo da nas zaplaši, kazna bi trebalo da nas zaštiti, kazna bi počinioca trebalo

da odvrati da opet ne počini krivično delo, kazna bi trebalo da ispravi nepravdu. Naš zakon objedinjuje ove teorije, ali nijedna od njih ovde nije sasvim odgovarala. Fener neće više nikoga ubiti. Nepravdičnost dela bila je očigledna, ali teško merljiva. A i ko bi poželeo da se osveti? Bio je to dug pledoanje. Ispričao sam njegovu priču. Želeo sam da postane jasno da je Fener stigao do kraja. Govorio sam do trenutka kada sam poverovao da me je sud razumeo. Pošto je jedan član sudskog veća klimnuo glavom, opet sam seo.

Fener je imao završnu reč. Na kraju procesa sud saslušava optuženog, njegove reči sudije uzimaju u obzir prilikom većanja. On se naklonio, šake su mu bile jedna u drugoj. Rečenice nije morao da nauči napamet, bio je to rezime njegovog života:

„Voleo sam svoju ženu, i na kraju sam je ubio. Još uvek je volim, to sam joj obećao, ona je još uvek moja žena. To se neće promeniti do moje smrti. Prekršio sam obećanje. Moram da živim sa svojom krivicom.“

Fener je seo, učutao i iznova se netremice zagledao u pod. U sali je bilo tiho, čak je i predsedavajući izgledao kao da mu je neugodno. Onda je izjavio da se sud povlači na većanje, presuda će biti saopštena sledećeg dana.

Te večeri sam još jednom posetio Fenera u zatvoru. Više nije bilo mnogo toga da se kaže. Doneo je izgužvanu kovertu, iz koje je izvadio sliku sa svadbenog putovanja. Palcem je prešao preko Ingridinog lica. Spoljni zaštitni sloj se odavno odvojio od fotografije, njeno lice je bilo skoro belo.

*

Fener je osuđen na tri godine, zahtev za hapšenje je bio poveren i pustili su ga iz istražnog zatvora. Kaznu je mogao da

odsluži u zatvoru otvorenog tipa. Zatvor otvorenog tipa znači da zatvorenik mora da prenoći u kaznenoj ustanovi i da preko dana sme da boravi na slobodi. Preduslov za to je da se bavi određenim poslom. Nije bilo jednostavno naći nov posao za jednog sedamdesetdvogodišnjaka. Njegova sestra je napokon pronašla rešenje: Fener je prijavio firmu za trgovinu voćem – prodavao je jabuke iz svoje bašte.

Četiri meseca kasnije u moju kancelariju je stigla gajbica sa deset crvenih jabuka. U priloženoj koverti nalazio se list papira:

„Jabuke su ove godine dobre. Fener.“